

III. «Російський слід» в українській політиці

Микола Горєлов, Олег Рафальський

«РУССКИЙ МИР» ЗАКРЕСЛЮЄ ПЕРЕЯСЛАВ

У статті актуалізуються процеси, які впливали і впливають на відносини між Україною та Росією після розпаду Радянського Союзу. Робиться висновок, що в сучасних умовах Україна і Росія рухаються в протилежних цивілізаційних напрямках, а отже, Переяславський проект вичерпав себе.

Ключові слова: «Русский мир», цивілізаційний розвиток, КДБкратія, олігархічно-плутократичний режим, імперська ідеологія, воєнна експансія, анексія.

Gorelov M., Rafalskiy O. «Russian world» cross out Pereiyaslav. *The processes that influenced and are affecting now to the relations between Ukraine and Russia after the collapse of the Soviet Union are coming to the fore in this article. It is concluded that nowadays Ukraine and Russia are moving in opposite civilization directions, and therefore Pereiyaslav project exhausted itself.*

Key words: «russian world», civilizational development, power of KGB, oligarchic-plutocratic regime, imperial ideology, military expansion, annexation.

Україна виходила на рівень реального державотворення кілька разів. І незмінним «співучасником» цих подій виступала Росія. У випадку з розпадом СРСР слід бути вдячним їй саме за те, що її тодішні лідери своїми діями унеможливили подальше існування наддержави. Не можна не розуміти, що ситуація 1990–1991 рр. стала реальністю тільки завдяки унікальному збігові політичних обставин і чинників, серед яких конфлікт Б. Єльцина і М. Горбачова посідав не останнє місце. Тоді дуже швидко, протягом кількох тижнів, у Москві припинилося протистояння двох принципово різних державних організацій, і вона визначила свою

політику щодо колишніх національних республік СРСР. Визначили свою політику щодо Москви й колишні союзні республіки. Ця політика різна від Узбекистану до України, але її основоположна складова всюди однакова – захист державного суверенітету.

Період існування унітарної держави – СРСР мав своїм наслідком заглиблення України у євразійський політичний та економічний простір, виникнення стану її всебічної залежності. Об'єктивні інтеграційні процеси в умовах тотального одержавлення аксіоматично набули спотвореного характеру. Десятиліття надцентралізації, втрата суспільством гнучкості і здатності до саморегулювання, а тим більше до самоврядування, вкрай утруднили процес виокремлення і набуття реальної самостійності.

Росія і Україна виявилися щільно взаємопов'язані і доктринально, з точки зору все ще не вирішеної проблеми самоусвідомлення себе як нових держав. Ідеться не про збіг змісту національних концепцій та доктрин, а про накладання, нерозподіленість «цивілізаційного матеріалу»: історії, культури, господарства, місця у міжнародному співтоваристві і т.д. У російській геополітичній думці не існує концепцій щодо визначення власних природних кордонів, власних масштабів; у ній переважають такі категорії, як «сфери виняткових інтересів», «зони впливу», «ареал розселення російськомовного населення», «ближнє зарубіжжя». Наслідком цього стали формування нової російської нації і специфічне ставлення до національного питання як такого, що свідчить про відсутність чіткої межі застосування методів внутрішньої та зовнішньої політики і наявність проблем у відносинах з будь-якою сусідньою державою, якщо тільки вона не погоджується на роль сателіта.

Ідеологічно така політика забезпечується доктриною т. зв. «русского мира». Філософська і політична складові його сформулювалися ще в XIX ст. на базі слав'янофільського видання з такою самою назвою «Русский мир». Зазначимо, що цивілізаційна триада імперської ідеології – «православие – самодержавие – народность» була сформульована в 30-ті роки XIX ст. міністром народної освіти Росії С. Уваровим і стала офіційною ідеологією Російської імперії. Вона передбачала консервацію архаїчного режиму й унеможлиблювала будь-які прогресивні зміни існуючого ладу.

Російське самодержавство поєднувало в собі три елементи: загальноєвропейську ідею абсолютної монархії; форми східного азійського деспотизму; особливості, зумовлені історією, соціально-економічною структурою, національним характером російського народу та багатонаціональним складом Росії. Тим-то великою наляжкою було виводити самодержавство з органіки саме російського життя і вважати його єдиною можливою сферою влади для Росії; але ще більшою наляжкою було розглядати самодержавство як універсальний порятунок для всіх, що його несе світові російський народ. Власне, обидві ці догми виключали одна одну, не кажучи вже про абсурдність останньої, хоч її ще всерйоз проповідували монархісти-націоналісти та слав'янофіли навіть на початку ХХ століття.

Кожна зі складових «Триади» російської державності в умовах, коли імперія складалася з багатьох народів, які сповідували різні релігії, жили за різними цивілізаційними нормами й, здебільшого, не усвідомлювали себе представниками «єдиного російського народу», не відповідала елементарним критеріям наукової коректності, й без відповідної трансформації та модернізації (чого не відбулося) ця формула мала привести – і привела – російське самодержавство до краху.

Реінкарнацією «Триади» стала більшовицька доктрина. Про її «ефективність» свідчить те, що, як і Російська імперія, СРСР розпався 1991 року.

Наступного виходу у світ «русского мира» довелося чекати 15 років. У переддень року російської мови Путін заявив 2006 р.: «Русский мир» может и должен объединить всех, кому дорого русское слово и русская культура, где бы они не жили, в России или за ее пределами. Почаще употребляйте это словосочетание «Русский мир» [1]. Однак за зовні неагресивним формулюванням ховався новий курс Кремля на відродження імперії. І перш за все це стосувалося України.

Після поразки в «Помаранчевій революції» Москва кілька місяців просто не знала, як підступитися до України. Попередня

схема – опора на першу особу – показала свою неефективність. І в Москві вирішили, що покладатися на українських політиків надто небезпечно – вони безвідповідальні і часто міняються. В Україні Путін вірив і вірить тільки одній людині – своєму другові і куму Віктору Медведчуку. З перемогою революції останній втратив будь-який вплив на нову владу. Але зв'язки з Путіним зберіг. Саме він сформував нову систему взаємовідносин з Україною – віднині стосунки мали здійснюватися не через політиків, а через бізнес.

За свідченням впливового російського аналітика М. Зигаря саме Медведчукові належить крилата фраза: «Немає української політики – є український бізнес». З урахуванням слабкості нової влади стало зрозумілим, що компрадорський бізнес зможе диктувати свої умови. Фактично був сформований неформальний комітет для управління українською політикою з провідних українських олігархів. Неформальним керівником цієї ради олігархів був визнаний Медведчук – адже він виступав посередником між ними і Путіним [2, с. 152].

Саме тоді в Україні сформувалася олігархічна форма правління, за якої консервується політична еліта як олігархічна утриманка, а новоявлені клани міцно тримають у своїх руках усі державні структури. Не змінилося становище і тепер, після Революції Гідності. Більше того – країну вперше за роки незалежності очолив стовідсотковий олігарх П. Порошенко.

Олігархічні клани та їх представники у владі розпочали (за російської ініціативи) торговельні та газові війни, які знесилювали країну, але приносили олігархам надприбутки. В той же час Москва і надалі втілювала в життя проект «русского мира». 4 квітня 2008 року у Бухаресті відкрився саміт НАТО, на якому планувалося надати Грузії й Україні статусу кандидатів у члени альянсу. Символічно, що з усіх країн СНД тільки вони намагалися вступити до НАТО й звільнитися від впливу Москви. Не дивно тому, що ці дві країни стали головними об'єктами російської експансії. Під тиском Кремля саміт прийняв компромісне рішення: ПДЧ Грузії і Україні не надається, але члени альянсу переконані, що ці країни, врешті-решт, стануть членами НАТО. Без уточнення коли.

Таке рішення не влаштувало ані Грузію, ані Україну, ані Росію. В. Путін прилетів до Бухареста в останній день саміту, коли рішення про відмову від ПДЧ вже було прийнято. Незважаючи на це, він був у розпачі від того, що НАТО затвердило перспективу прийняття цих країн до альянсу.

За словами очевидців, на закритій зустрічі Путін, коли мова зайшла про Україну, заявив: «Україна – це взагалі не держава! Частина її територій – Східна Європа, а частина, і значна, подарована нами!». Закінчив свою промову Путін фразою: «Якщо Україна піде в НАТО, то піде без Криму і Сходу – вона просто розвалиться»[2, с. 188].

На цю погрозу тоді мало хто звернув увагу, бо назрівав військовий конфлікт з Грузією. Нині ж стало ясно, що братовбивчу війну, розв'язану Росією проти України, кремлівські можновладці запланували за шість років до початку агресії.

Не одержавши спротиву світового співтовариства за розправу з Грузією, кремлівський режим почав модернізувати проект «русский мир». Тепер йшлося вже не про захист мовних та культурних традицій, а про «право» Москви приєднувати до себе або сприяти створенню маріонеткових державних утворень на територіях колишнього СРСР, де проживає значна кількість етнічних росіян.

Тут запрошується аналогія з березнем 1938 р., коли Гітлер спочатку приєднав до Рейху Австрію, а згодом, у вересні того ж року, Судети. Путін таким самим способом окупував у березні 2014 р. Крим. З того часу сентенція про те, що Путін – це сучасний Гітлер, не сходить зі сторінок світової преси. Навіть колишній кандидат у президенти США від демократичної партії Х. Клінтон порівняла Путіна з Гітлером.

Відомий російський історик і публіцист Ю. Фельштинський, який нині мешкає у США, пише з цього приводу: «Вопрос не в том, является ли Путин Гитлером и идет ли он по его стопам (является и идет). Вопрос, что делать и чего ждать всем нам, знающим историю гитлеризма. Если бы Гитлер остановился в марте 1939-го, после оккупации Чехословакии, он вошел бы в историю Германии как выдающийся политический деятель и остался бы в памяти немецкого народа фюрером, объединившим этнических немцев в границах новой германской империи. Но он не остановился, потому

что немцев нужно было «спасать» и «объединять» во всей Европе. 1 сентября 1939 года он начал военные действия против Польши, не сознавая, что начинается война, которая войдет в историю как Вторая мировая. Искренне не желая и не планируя вести большую войну.

Путин тоже не остановится. Как и Гитлер, Путин не может остановиться. Потому что русских «притесняют» не только в Украине. Крым не может стать концом националистических и имперских устремлений российского пожизненного президента» [3, с. 9].

Подібна політична лінія визначала логіку проекту «Новоросія», який мав виправдати підконтрольність Російській Федерації Півдня і Сходу України. Цей єдиний концепт репрезентував В. Путін ще 17 квітня 2014 р., наголосивши на тому, що території Харківської, Луганської, Донецької, Херсонської, Миколаївської та Одеської областей у часи Російської імперії не входили до складу України, а їх передав нашій державі радянський уряд. У цьому полягала ідея Путіна щодо відновлення «історичної справедливості» – утворення сучасної держави «Новоросія»*. На початку впровадження цього проекту було проведено акції інформаційного впливу: мітинги, демонстрації, прийняття резолюцій з приєднання до РФ, псевдореферендуми тощо. Але ці акції досягли своєї мети лише на Донбасі, решта ж російськомовних регіонів не піддалася на провокації. А на Донбасі збройні дії почали російські спецназівці, залучивши до участі у бойових діях українських громадян, а згодом й підрозділи регулярної армії Росії [5, с. 46]. Проект довелося

* Новоросійська губернія у складі Російської імперії була створена 22 березня 1764 р. за наказом Катерини II. Вона складалася з трьох провінцій – Кременчуцької, Бахмутської, Катерининської та 7 полків. Раніше ці землі вважалися у власності запорожців. З розвитком губернії, її заселення й будівництва міст та військових укріплень потреба в козацькому війську сходила нанівець. Після підписання Кучук–Кайнарджийського мирного договору з Османською імперією 1774 р., за яким Крим став незалежним від Порту, настала черга козаків. 5 червня 1775 р. Січ було зруйновано. Як зазначає російський дослідник А. Шубін, мир зробив Січ внутрішньою територією Російської імперії, а її землі були ласим шматком для розділу між російськими поміщиками [4, с. 83]. Таким чином Новоросія з самого початку свого існування була деструктивним для українства фактором.

згорнути, але «гібридна» війна на Донбасі триває, забираючи тисячі життів українців та росіян.

Як же сталося, що в Росії до влади прийшли діячі, які викреслили її зі світового цивілізаційного поля і перетворили на загрозу для майбутнього людства? Справа в тому, що наймогутнішою силовою структурою в СРСР був КДБ, який за допомогою тотального терору проти населення країни практично курував усю її життєдіяльність. За Горбачова і Єльцина цю функцію було втрачено. Десятки тисяч прекрасно підготовлених опричників, які раніше були хазяями життя, в державі, що намагалася стати на рейки бодай ілюзорної демократії, виявилися зайвими. Звичайно, вони прагнули реваншу.

Було здійснено дві спроби КДБ, а потім ФСБ прийти до влади. В серпні 1991 р. провалився путч так званого ГКЧП, а у березні 1996 р. заколот керівника служби безпеки Єльцина О. Коржакова. Тоді чекісти змінили тактику. Захоплення влади у величезній країні вони вирішили здійснити не через заколот, а цілком легітимно, опанувавши посаду президента Росії. Момент для цього було обрано дуже вдало. У 1999 р. Єльцин уже був абсолютно недієздатний і не міг опиратися т. зв. «конторі», яка мала величезний компромат і на нього особисто, і на його сім'ю. В обмін на повний імунітет і недоторканність йому та членам його сім'ї були запропоновані на вибір три кандидатури на роль наступника: Євген Примаков – старий функціонер КДБ і колишній директор служби зовнішньої розвідки Росії; Сергій Степашин – колишній директор Федеральної служби контррозвідки; і Володимир Путін – директор ФСБ Росії. На кому б не зупинив свій вибір Єльцин, влада в кожному разі переходила до спецслужб. Перебуваючи під загрозою імпічменту, Єльцин змушений був, як колись престарілий канцлер Гінденбург у Німеччині, обрати наступника. Гінденбург обрав Гітлера, Єльцин – Путіна.

Здобувши посаду президента, Путін і К^о радикально змінили систему державної влади в Росії. Фактично було розпущено верхню палату парламенту, Раду Федерації, знищено самостійність і виборність губернаторів, повернуто систему жорсткого контролю Кремля і спецслужб над усіма сферами економічної та соціально-політичної

діяльності, взято під пильний контроль засоби масової інформації і в подальшому ліквідовано свободу слова, взято під контроль виборчу систему, що перетворило вільне волевиявлення на фікцію, перетворено парламент на лялькове зібрання «одобрямсів» на кшталт сталінських часів. Апофеозом пануючого нині в РФ мракобісся стало прийняття Держдумою 24 червня 2016 р. т.зв. антитерористичного пакета законодавчих актів, розробленого депутатом І. Яровою та сенатором В. Озеровим, який фактично поставив поза законом усі прояви громадянської активності й надав силовим структурам право застосовувати проти тих, хто протестує, вогнепальну зброю. Пізніше, на доповнення пакета, було запроваджено стеження за користувачами соціальних мереж на території РФ. Таким чином, сьогодні населення Росії перебуває під суцільним «ковпаком» спецслужб, які фактично контролюють державу. Виник унікальний в історії людства суспільний лад, який умовно можна назвати КДБкратією. Лад цей не має ідеологічного підґрунтя, він абсолютно аморальний і може існувати лише в атмосфері терору та агресивної зовнішньої політики.

Нині, після двох умовно демократичних лідерів – Горбачова і Єльцина, величезна країна опинилася під владою КДБ – ФСБ. Ю. Фельштинський пояснює це так: «Период правління Путіна прищелся на неслыханный в истории рост цен на сырье и полезные ископаемые, Путин поднял уровень благосостояния в стране, позволил развиваться и расцветать рыночной экономике; сформировал определенный кодекс, правила игры, которые должны были усвоить и принять все ее участники – так называемая элита. Кодекс этот был очень прост – те, кто планировал конкурировать за власть с Кремлем, подлежали уничтожению (экономическому и даже физическому). Тем, кто хотел всего лишь разбогатеть, разрешено было со временем стать членом корпорации «Россия», во главе которой стоял председатель Совета директоров корпорации – Владимир Путин.

Вот только состав Совета директоров корпорации и количество акций, принадлежащих каждому его члену, оставались строжайшей государственной тайной, о которой можно было только догадываться» [3, с. 6].

Починаючи з початку своєї каденції на чолі держави, на всі провідні посади в РФ призначалися або колишні, або діючі

співробітники КДБ – ФСБ. За 16 років це і дало змогу заснувати унікальну владну систему, про яку йшлося вище. Ось тільки останні призначення, які відбулися 2016 р. і найкраще ілюструють логіку формування російського керівництва:

Президент РФ провів найбільші за останні роки кадрові перестановки – змінив п'ять своїх повноважних представників у федеральних округах, керівництво чотирьох регіонів та федеральних відомств. Новопризначені так чи інакше пов'язані зі силовими структурами чи безпосередньо перебували на службі у ФСБ, Росгвардії, МВС та ФСО [6].

Своїм першим Указом В. Путін звільнив з посади повноважного представника президента в Північно-Західному федеральному окрузі В. Булавіна, який обійняв посаду керівника Федеральної митної служби, замість звільненого розпорядженням Д. Медведева А. Бельянінова. В. Булавін очолював округ із березня 2013 р. Він вихідець із КДБ (в 1979 р. закінчив Вищу школу КДБ СРСР), багато років працював у ФСБ, в 2006 р. був призначений заступником директора ФСБ РФ – керівником апарату Національного антитерористичного комітету. З 2008 р. працював заступником секретаря Ради безпеки.

Повноважним представником президента в Північно-Західному федеральному окрузі став калінінградський губернатор М. Цуканов, який уперше обійняв посаду губернатора в 2010 р. за призначенням президента, а у 2015-му виграв вибори. Відбулася відставка генерала армії М. Рогожкіна з посади повноважного представника в Сибірському ФО.

Раніше він десять років очолював внутрішні війська МВС РФ, поступившись цим місцем В. Золотову (який сьогодні на їх основі формує Росгвардію). Замість М. Рогожкіна, представником президента в Сибірському ФО став С. Меньялло (екс-губернатор окупованого Севастополя). А т.в.о. губернатора Севастополя став заступник міністра промисловості і торгівлі РФ Д. Овсянніков.

Окрім того, «з метою підвищення ефективності діяльності федеральних органів державної влади» Указом президента РФ було ліквідовано Кримський ФО, який увійшов до складу Південного ФО. Очолив об'єднаний ФО В. Устинов, який до цього з 2008 р.

очолював Південний ФО в колишніх межах. Відповідно, повноважний представник в ліквідованому Кримському ФО О. Белавенцев був звільнений й призначений представником президента в Північно-Кавказькому ФО, замість С. Мелікова, котрий призначений на посаду першого заступника директора Росгвардії. С. Меліков займав пост повноважного представника президента на Північному Кавказі з травня 2014 р. До цього він був першим заступником командувача військ Центрального, а потім – Північно-Кавказького регіонального командування внутрішніх військ МВС Росії.

Новим керівником Кіровської області став голова Росреестру І. Васильєв. До цього він працював у Рахунковій палаті та Раді Федерації, де представляв Республіку Комі. Новим т.в.о. губернатора Ярославської області став заступник міністра внутрішніх справ РФ генерал-лейтенант Д. Миронов, який замінив С. Ястребова, що пішов у відставку за власним бажанням. До МВС Д. Миронов працював у Федеральній службі охорони, а ще раніше – у КДБ. Т.в.о. губернатора Калінінградської області призначили Є. Зінича, який раніше очолював місцеве управління ФСБ.

За результатами перестановок одразу три вихідці з органів держбезпеки – Булавін, Миронов і Зінич – отримали призначення на керівні посади в державі. Таких прецедентів у сучасній історії Росії ще не було. Аналітики стверджують: до 2018 р. уся владна команда в Росії буде складатися з силовиків [7].

12 серпня 2016 р. Путін замінив керівника своєї адміністрації С. Іванова на А. Вайно, який відомий тим, що створював нові теорії світового розвитку. Зокрема, в журналі «Вопросы экономики и права» №4 за 2012 р. він опублікував статтю «Капитализация будущего», в якій повідомив про винахід у Росії приладу – нооскопу, здатного не тільки передбачати, а й оптимізувати майбутнє. А. Вайно, зокрема, стверджує, що «нооскоп – код материализации момента перехода жизни из пространства во время. Код действия – гармонизация жизни. Транзакция – точка в пространстве – времени – жизни, в которой происходит материализация... Если к каждому подключить соответствующий датчик эмоций, существующая сегодня информационная сеть позволит транслировать ваш восторг и горечь от повседневных жизненных ситуаций в информационно-

коммуникационные сервисы среды Интернета. А далее обрабатываем ваши эмоции и подстраиваем социальную среду в нужном направлении» [8]. На наш погляд, до подібної маячні не доходили навіть гітлерівські окультисти, до послуг яких постійно звертався фюрер. Так що і в містичному плані Путін гідно наслідує свого попередника.

Фактично російська еліта перетворилася в орден на кшталт німецької НСДАП або КПРС у Радянському Союзі. Але, на відміну від своїх попередниць, орден цей не має ідеологічної складової, а за програму йому правлять заявлені постулати «русского мира» зі збирання руських земель у новій імперії. Девізом цієї камарильї могло б стати есесівське гасло: «Наша честь – вірність».

Це визнають і самі новітні «мечоносці». Так, тодішній голова федеральної служби з контролю за обігом наркотиків (ФСКН) генерал Черкесов у жовтні 2007 р. опублікував у газеті «Коммерсантъ» статтю за назвою «Нельзя допустить, чтобы войны превратились в торговцев: о "войне групп" внутри спецслужб». У ній він, зокрема, наголошує, що саме чекісти врятували Росію від загибелі в кінці дев'яностих – початку нульових. Наведемо декілька цитат з цього допису.

«Падая в бездну, постсоветское общество уцепилось за этот самый "чекистский" крюк. И повисло на нём. А кому-то хотелось, чтобы оно ударилось о дно и разбилось вдребезги. И те, кто этого ждал, страшно обиделись. И стали возмущаться, говоря о скверных свойствах "чекистского" крюка, на котором удерживалось общество...»

И все же мы помогли в конце концов удержать страну от окончательного падения. В этом один из смыслов эпохи Путина, в этом историческая заслуга президента России. И это налагает на наше профессиональное сообщество огромную ответственность, не имеющую ничего общего с кичливым самодовольством...

Для того, чтобы любая корпорация (чекистская в том числе) была здоровой, она должна быть носителем норм. Желательно, чтобы эти нормы были не только внутренними, но и общенациональными» [2, с. 221–222].

Про те, які ці «норми», свідчить той факт, що переважна більшість російських громадян за останні три роки втратили залишки цивілізованості й впали, як колись і німці за Гітлера, в

дикість. КДБкратія в РФ зуміла відродити в державі атмосферу тотального страху й істеричної ненависті до навколишнього світу. Ксенофобія досягла нечуваних з часів Сталіна масштабів. В умовах демократії КДБкратія існувати не може. Отже, захопивши владу, вона відродила всі негативні традиції російського правління, яке в усі часи перш за все демонструє свою державність. Войовничість для Росії є природною формою існування. І Путін тут лише виконавець завдань, що стоять перед російською державною машиною.

Відомий російський журналіст і політичний аналітик О. Невзоров зазначає з цього приводу: «Россией всегда управляла партия войны. Никаких других партий в этой стране не было и на ближайшую перспективу не предвидится. Это было, начиная с XVI века, и во все последующие столетия Россия жила тем, что поглощала и пережевывала соседей. Заливала всё это кровью, срыгивала, тормозила в развитии, но, чуть восстановившись, начинала агрессию снова. Так было во время Первой мировой войны, когда Россия обеспечила поддержку сербским и австро-венгерским террористам, по сути, распалив ситуацию в Европе. Потом развязалась многомиллионная бойня, в которой люди гибли непонятно за что. На какой бы исторический отрезок времени мы ни бросили взгляд, Россия везде отличилась. То же самое произошло в Чечне, когда 12 тысяч жизней русских мальчиков были погублены фактически ни за что. Эта война была никому не нужна! Ничего, кроме позора, Россия в войне с Чечней не приобрела».

Щодо розв'язування Кремлем братовбивчої війни в Україні він же наголосив: «Это совершенно ординарная практика общения моей страны со своими соседями. Существует мнение о том, что война – выгодное мероприятие. Безусловно, мне бы не хотелось мелочиться, рассчитывая, что лишь желание обогащения движет Россией. Конечно, и это в том числе, но проблема гораздо серьёзнее. Россия с помощью "рубилова", которое тащится за ней еще с древности, пытается любыми способами корректировать настоящее. До поры до времени у нас это, увы, получалось. Но с Украиной явно такая политика не пройдет. В конце концов ее кто-то должен остановить. Хотя Россия, безусловно, до последнего вздоха будет отстаивать своё желание властвовать всегда и над всеми» [9].

З цією точкою зору погоджується інший авторитетний росіянин – письменник і історик Г. Чхартішвілі, відомий під псевдонімом Б. Акунін. В інтерв'ю Ж. Немцовій, дочці вбитого біля Кремля 2015 р. Бориса Немцова, яка працює зараз в російській службі радіо «Німецька хвиля», він, зокрема, зазначив: «Поразительно, но в нашей истории ни один реформатор не покушался на фундамент государства, заложенный еще в XV веке объединителем Руси Иваном III. Он воспроизвел принципы построения ордынского государства, потому что на тот момент русские просто не знали более эффективно работающей системы, чем чингисхановское государство.

В первые века существования России эта конструкция неплохо работала. Она вообще ужасно упорочная. Но в XXI веке условия существования мира меняются. Так называемая мягкая сила становится настолько важнее архаичной жесткой силы, что жить по-прежнему уже нельзя. А у нас страна по-прежнему управляется не по законам, а по указам великого хана, никакой закон не может быть выше воли великого хана. Для этого необходима сакральность правителя.

В то же время – это система, в которой высшей ценностью является государство. В ней не государство обслуживает людей, а люди обслуживают государство. В ней нет понятия о личных правах, а есть понятие о личных привилегиях, которые определяются твоим положением в этой структуре и степени верности начальству.

Наконец, в той системе большое значение имеет тайная полиция, как ее ни назови. Это такая дублирующая структура власти, это единственная возможность для правителя контролировать, что происходит по всей этой вертикали».

«В начале 2014 г., – вважає Б. Акунін, – Путин прийняв рішення, которое обратного хода уже не имеет. В смысле положения России в мире – это курс на углубляющуюся изоляцию страны, на противопоставление ее остальному миру. В перспективе, как мы понимаем, железный занавес. А внутри страны – это курс на пожизненное правление, на невозможность ухода в отставку. Это принципиально иное государство.

Враг для меня тот, кто делает вещи, которые я считаю враждебными по отношению к моей стране. Я глубоко убежден в том, что нынешняя политическая власть ведет мою страну к гибели, к краху, поэтому я считаю ее своим врагом» [10].

Як бачимо, російські інтелектуали добре усвідомлюють, що несе росіянам і всьому світові КДБівська корпорація під гаслами «русского мира». Якщо інтрополювати уварівську формулу, яка була наріжним каменем «русского мира» в ХІХ ст. («православие – самодержавие – народность»), на сьогоднішню Росію, то одержимо абсолютно гротескную картину. Православ'я на чолі з патріархом Кірілом (В. Гундяєв) у його російському варіанті стало карикатурою на релігію. Згідно зі соціологічним опитуванням, 80% росіян нічого в ньому не розуміють, не читали Біблію й інші релігійні тексти, але вважають себе православними [2, с. 287]. Значна частина населення імперії належить до інших конфесій. Сам патріарх (КДБівське псевдо агент «Михайлов») є скоріше бізнесменом, ніж душпастирем. Багаторічний начальник особистої охорони Б. Єльцина О. Коржаков так характеризує російського патріарха: «Я не признаю Кирилла. Это не мой патриарх. Когда он был замом Алексия, ко мне в Кремль приходил и мы с ним часа четыре пили коньяк... У меня тогда было отдельное поручение президента контролировать торговлю оружием... Так вот, нынешний патриарх тогда меня уговаривал, чтобы мы с продажи оружия 10 процентов в церковь отдавали. Они тогда уже с алкоголя и сигарет деньги получали. Сразу сказал ему: "Еще с оружия деньги получают? Даже не уговаривайте". И вот он начал мне объяснять, что у нас нет в стране теперь идеологии, что церковь – единственная идеология» [11]. Ця «єдина ідеологія» спрямована виключно на обслуговування інтересів правлячої в Росії «корпорації» і в жодному разі неспроможна стати тим об'єднуючим чинником, яким було православ'я часів Богдана Хмельницького.

«Самодержавство» в путінській інтерпретації також докорінно різниться з цією інституцією часів царату. Монархія в Росії була спадковою, а цар вважався «помазаником Божим». Усі вони, за винятком Івана Грозного і Петра І, хоч і мали самодержавні можливості, але намагалися використовувати їх у рамках тогочасного законодавства. Незважаючи на це вже в ХІХ ст. російська модель монархії стала світовим анахронізмом. Рабство (кріпацтво) було скасовано в імперії лише 1861 року. І в Німецькій, і в Австро-Угорській імперіях громадяни мали незрівнянно більше

прав, ніж у Російській. Тому крах самодержавства 1917 року був цивілізаційно закономірним.

Але, як ми вже зазначали, владу захопили більшовики, які вважали себе воєнно-релігійним «орденом мечоносців». Їх вождь – Й. Сталін, наслідуючи найгірші традиції Івана Грозного, потопив країну у крові і користувався нечуваними в світі владними повноваженнями. Імперія зберігалася у вигляді СРСР, а Сталін став необмеженим самодержцем, таким собі «червоним царем», влада якого підтримувалася тваринним страхом населення перед новими опричниками – органами НКВС. Після його смерті КПРС, намагаючись пристосуватися до світових реалій, послабила терор, хоча й далі переслідувала інакомислячих та військовою силою примушувала країни т.зв. «соціалістичного табору» йти у своєму фарватері.

«Демократизація», яку проголосив М. Горбачов, показала, що радянська імперія може існувати лише в умовах тотального терору та примусу. Коли ці два наріжні камені витягли з її фундаменту, розпався «соціалістичний табір», а потім і СРСР. Нинішній хазяїн Кремля назвав якимось цю подію «найбільшою трагедією ХХ ст.».

Почавши свою першу президентську каденцію з типово КДБівської провокації – підриву житлових будинків у Москві й розв'язавши після цього другу чеченську війну, «корпорація» була змушена надати своєму лідеру, по суті, диктаторські повноваження й всіляко сприяти розкрутці його «культу особи». У ХХІ століття були перенесені зовнішні атрибути минулого й позаминулого століть, і головним завданням пропагандистської машини стало втілення у свідомість населення сталінського постулату: «Русский народ – царист».

Третя складова «руського мира» – народність. Уваров передбачав, що населення імперії має апіорі обожнювати свого монарха. Верхи – тому що монархія забезпечувала їх панівне становище, низи – тому що бачили в царі заступника від свавілля знаті. В нинішньому варіанті члени «корпорації» – нова знать – мають всіляко підтримувати свого «царя» задля власного збереження. Для низів же була вигадана легенда про світовий заколот проти Росії, протистояти якому може лише «вождь». Мовляв, тільки Путін у змозі врятувати росіян від американців і НАТО, від «бандерівців» і грузинів. І, треба сказати, що,

підхоплена тотальною пропагандою, ідея ця спрацювала. Росіяни відчували себе в «облозі» й повірили, що лише Путін здатен врятувати їх від ворожих зазіхань. Відіграла тут свою роль і особливість менталітету росіян, на яку свого часу звернув увагу великий російський фізіолог, нобелівський лауреат Іван Павлов (до речі, переконаний націоналіст). В одній зі своїх лекцій він зазначив: «Вообще я должен высказать свой печальный взгляд на русского человека. Русский человек имеет такую слабую мозговую систему, что он не способен воспринимать действительность как таковую. Для него существуют только слова. Его условные рефлексы координированы не с действительностью, а со словами» [12, с. 345].

До якого маразму російські політики дійшли в роздмухуванні нового «культу особи», свідчить такий епізод. Президент Росії нагородив депутата Держдуми і лідера ЛДПР В. Жириновського орденом «За заслуги перед Отечеством» другого ступеня. Володимир Вольфович, який раніше пропонував іменувати президента Росії не інакше як «верховным правителем», так розчулився, що попрохав у «вождя» слова для подяки. Після схвального знаку хазяїна він проголосив таке: «У нас было три отечества: Российская империя, Советский Союз и нынешняя новая демократическая Россия. И мы иногда размышляем, какая идеология, какие скрепы. Но в XIX веке размышлений не было, и в Российской империи был самый лучший государственный гимн. Буквально четыре строчки».

Після цього, здійнявши руки до неба, Жириновський заспівав: «Боже, царя храни! Сильный, державный, царствуй на славу, на славу нам! Царствуй на страх врагам, царь православный! Боже, царя храни!» [13]. Ця маячня була сприйнята схвальними оплесками, причому аплодував і сам «вождь».

Таким чином, «русский мир» не здатен запропоновувати світові жодної привабливої ідеї. Всією своєю суттю він спрямований у таке далеке минуле, що будь-яка країна, яка погодиться йти в його кільватері, автоматично викреслить себе зі сфери сучасної цивілізації. Так само, як ідеї «чучхе» у Північній Кореї, ідеологія «русского мира» побудована на варварстві, терорі та безправ'ї. Тому

Україна, якщо вона може і хоче розвивати свою цивілізацію, має забути про Переяславський проект.

Анексія Криму й «гібридна» війна на Донбасі стали тим рефлексорним ексцесом смертельно хворої системи, який унеможливив навіть теоретичні сподівання на відновлення «унії». КДБівська «корпорація» ще раз довела свою неспроможність до будь-якого адекватного аналізу поточної ситуації. Її інтелектуальний потенціал вичерпується двома фразами героя оповідання М. Салтикова-Щедріна «История одного города»: «Раззорю!» та «Не потерплю!» Тому і результат агресії виявився протилежним очікуваному.

Росія, все більшою мірою перетворюючись на фундаменталістську сатрапію східного типу, стала світовим ізгоєм на кшталт Північної Кореї. Замість «Новоросії», Путін отримав «Новоазію». «Русский мир» перетворився на лайливе поняття, ставка на відродження імперії в її колишніх кордонах стала катастрофою перш за все для народів Росії.

Встановивши в країні чорносотенні порядки, Путін повторив фатальну помилку Миколи II, який у кризовій ситуації вирішив спертися на найбільш декласовані маси населення, екстремістські й одіозні організації, зорієнтовані не на будівництво будь-чого, а не погроми.

18 серпня 2016 р. в Росії пройшли вибори до Державної Думи. Як і передбачалося, партія влади – «Единая Россия», за рекордно низької явки виборців, «намалювала» собі 54% голосів й офіційно одержала конституційну більшість. До російського парламенту не потрапив жоден представник опозиційних сил. За даними соціопитування «Левада-центру», 80% росіян не готові до будь-яких опозиційних дій до нинішнього режиму й «курсу путінської корпорації» [14].

Російський письменник-сатирик В. Шендерович так прокоментував останнє волевиявлення росіян: «Суть путинской России – фальшак, и "типа выборы" 2016 года (в "типа парламент") дали нам случай насладиться полной гармонией: государство забило болт на народ – и народ, встречным образом, забил болт на государство. В частности, не захотел тратить время на заведомый балаган.

Феодальная, накачанная, кадыровско-тулеевская явка обес-печит, конечно, некую видимость участия народа в этом процессе, но песок неважная замена овсу.

Перемены придут не с выборами, а с какой-нибудь катастрофой.

Интеллектуалам это было ясно с "болотных" репрессий, а народ-богоносец, пожав плечами, просто тупо ждет, куда выведет кривая. Сотни тысяч уехали, миллионы отчаялись» [15].

На жаль, катастрофою цією може стати чергова світова війна, яку путінський режим може розв'язати у критичній для себе ситуації. Такий розвиток подій не виключає вже згадуваний російський історик Юрій Фельштинський. Більше того, він навіть називає дату вірогідного її початку – вересень 2020 р. «Європа победит в этой войне, – зазначає історик, – потому что Россия не в состоянии вести ее против всего человечества. Результатом этой войны будет распад Российской Федерации, на фоне которого развал Советского Союза в 1991 году покажется скромной репетицией перед премьерой. Я далек от мысли, что у России сегодня хватит внутренних сил для того, чтобы остановить надвигающуюся катастрофу. Путин – агрессор и поджигатель войны. Эта война принесет России позор, разорение и смерть. Украинцы доказали на Майдане, что готовы умереть за свою свободу. Неочевидно, что русские готовы умереть за имперские амбиции Путина. К тому же за всю историю демократический мир не проиграл ни одной схватки. Он выходил победителем из всех битв» [3, с. 11].

Тепер проаналізуємо, куди рухалася 25 років пострадянська Україна. Замислюючись над тим, чому стосунки між колись братніми народами дійшли до сьогодняшнього стану, можна дійти однозначного висновку: окрім суб'єктивних факторів, пов'язаних з діяльністю окремих політичних діячів, сил, головним є фактор глобального масштабу. Він полягає в тому, що, ставши самостійними державами, Україна і Росія в цивілізаційному плані рухалися в діаметрально протилежних напрямках. На перший погляд, у пострадянський період наші країни розвивалися за дуже схожими сценаріями: у цих олігархія і у нас олігархія, у тих корупція і у нас корупція, у них правовий «беспредел» і в нас так само. Але, як слушно назвав свою найбільш вдалу книгу Леонід Данилович Кучма,

«Україна – не Росія». І це так, Україна і Росія – це різні регіональні цивілізації, які розходяться у різних напрямках. Україна прямує в об'єднану Європу. Росія будує штучну «євроазійську» цивілізацію, яка поки що існує лише як ілюзорна модель суто ідеологічного характеру.

Попри колосальні прорахунки у державному будівництві, безпервну зміну політичного устрою в Україні поволі створювалося громадянське суспільство, і країна, хоч і кульгаючи, рухалася в напрямі західних цивілізаційних цінностей. У Росії ж ще за правління «демократичного царя» Бориса Миколайовича Єльцина, який, за його словами, прокидаючись, перш за все думав, що він зробив для України, точилася постійна громадянська війна на Кавказі, зашкалював рівень тероризму. Імперію, якою залишається Російська Федерація, могла врятувати тільки «сильна рука», яку вона одержала в особі В. Путіна. Він отримав країну, що пережила дефолт, і досить швидко, за рахунок сприятливої економічної кон'юнктури на ринку енергоресурсів та нафтодоларів, зумів поставити її на ноги. Але ноги ці йшли вже не в бік демократії і прогресу, а в напрямі деспотії східного, азійського типу.

Спробуємо уточнити, що мається на увазі, коли йдеться про «колосальні прорахунки у державному будівництві». За роки незалежності в Україні сформувався олігархічно-плутократичний тип ринкових відносин. Олігархічний капіталізм має цілу низку важливих ознак, явно присутніх у сучасному українському суспільстві. Його головна риса – захоплення окремими людьми або кланами шляхом приватизації великих господарських галузей, переважно експортного напрямку. Для того, щоб впливати на політичний курс держави й забезпечувати собі бюджетні преференції, олігархи скуповують політичні партії і плутократів, які їх очолюють. Уряд формується за квотним принципом, згідно з якими партії, що входять до правлячої коаліції, одержують міністерські портфелі в уряді. Міністри ж, які сидять на фінансових потоках, перерозподіляють останні на користь відповідних олігархів та своїх партійних «вождів». Нічого особистого – це лише бізнес. Таким чином, влада в Україні протягом усього періоду незалежності є надприбутковою економічною галуззю й переважно діє не в інтересах держави й населення, а задовольняє потреби олігархів і плутократів.

Олігархічно-плутократична влада призвела до того, що, як справедливо зазначає народний депутат України, член фракції «Блоку Петра Порошенка» А. Корнацький, «в Україні немає держави. Є організоване злочинне угруповання чиновників, які співпрацюють із кримінальним світом. Тому вихід один: треба змінити владу... Часто кажуть, що в нас проблеми, бо немає закону. Це не так. В Україні все викрадено у повній відповідності до закону. Зміни до законодавства, і в останні два роки, роблять для подальшого розкрадання» [16].

Для того, щоб мати «кишеньковий» законодавчий орган, олігархи постійно змінюють виборче законодавство. За роки незалежності в Україні було випробувано чи не всі можливі схеми. До «олігархічної ери» депутатів усіх рівнів обирали за мажоритарною системою. І треба сказати, що депутатський корпус Верховної Ради перших двох скликань складався переважно з авторитетних політиків, які були обрані за незаперечні особисті заслуги на ниві державотворення. Але вже третя «мажоритарка» привела в український парламент «гладких котів», які очолювали олігархічні клани або перебували на їх утриманні. Наступні вибори відбулися вже за змішаною пропорційно-мажоритарною системою, що підсилило роль політичних партій та блоків, але, водночас, дозволило тим же олігархам купувати місця в партійних списках. Наступним етапом був перехід до пропорційної системи, завдяки якій на тлі протестних настроїв населення до влади прийшли «помаранчеві» сили. Після перемоги на президентських виборах 2010 р. режим Януковича повернувся до змішаної системи, згідно з якою проходили й вибори до діючої Верховної Ради вже після перемоги Революції Гідності.

Показово, що кожен наступний український парламент за всіма об'єктивними показниками був гірший за попередній. Це саме стосується і Президентів, якими б повноваженнями вони не володіли. Олігархат, як ракова пухлина, вразив і вражає своїми метастазами всі сфери економіки й суспільного життя. Політичні партії перетворилися в схожі одна на одну, як дві краплі води, бандформування, єдина мета яких – добитися влади, щоб грабувати країну. Діючий парламент ухвалив навіть норму, за якою партійні «вожді» мають право позбавляти депутатського мандата будь-якого члена фракції,

незгідного з «генеральною лінією». Таким чином, доводиться констатувати, що інститут парламентаризму в Україні швидкими темпами перетворюється на фікцію.

Український парламент уже в постреволуційні часи ухвалив новий закон, за яким відбулися вибори до місцевих рад 2015 р. Депутати, які прийшли у владу на революційній хвилі, знову обдурили електорат, не відкривши партійні списки й поклавши в основу закону систему, яку застосовували на виборах депутатів Законодавчих зборів Санкт-Петербурга в 2007–2011 рр. Російські аналітики визнали, що така модель виборів ще більше обмежує можливості участі у політиці громадян та їх об'єднань, створює додаткові труднощі на шляху зростання політичної активності громадян, позбавляючи їх стимулів до участі у політичному житті. Модель, обрана законодавцями Санкт-Петербурга, відображає пануючі настрої й інтереси правлячої еліти, яка прагне максимально зміцнити своє панування й зробити процес виборів у представницькі органи влади максимально керованим і передбачуваним.

Якщо українці дійсно пов'язують своє майбутнє з європейською цивілізацією, вони мають перш за все перезавантажити свої владні інститути. Один з політичних дотепів звучить так: «Чим відрізняється український політик від американського? Американський любить свою батьківщину і ненавидить усіх тих, хто не поділяє його думку. Український – не любить свою батьківщину і ненавидить тих, хто поділяє його думку». «Ненависть» ця – звичайна, штучна, бо ура-патріотична фразеологія «фахових» українських політиків має приховувати їх олігархічно-плутократичну сутність, яка полягає в приматі власного збагачення за державний рахунок. Якщо не поламати цю систему, країна приречена на подальше зубожіння і деградацію.

Протягом десяти років – у 2004 та 2014 – Україна пережила дві революції. В обох випадках народ виступав проти однієї особи й пов'язаного з нею режиму – проти В. Януковича. У 2004 українці не схотіли бачити своїм Президентом колишнього зека. А вже в 2010 р. саме його обрали Главою держави. За свою непослідовність та інфантильність українці змушені були заплатити життями Небесної сотні у 2014 р. та тисячами життів за два роки "гібридної" війни у Донбасі. Чи не занадто висока ціна політичного засліплення?

Обравши 2014 р. Президентом чергового олігарха, громадяни України зберегли лад, проти якого повставали. Рівень життя народу катастрофічно впав, середній клас знищено, більше половини населення перебуває за межею бідності. За таких умов про європейську інтеграцію годі й мріяти.

Що, на наш погляд, необхідно зробити, аби українська політична система відповідала сучасним цивілізаційним умовам? По-перше, законодавчо заборонити олігархам обіймати державні посади. Олігархи, як і КДБісти, не бувають колишніми. І те, що вони формально передають свої фінансові імперії в управління іншим особам чи сліпим трастам, не означає відмову від прагнення збільшувати свої статки за всяку ціну. Перебуваючи при владі, зробити це набагато легше. Зокрема, згідно з щорічним рейтингом Forbes, імперія Президента П. Порошенка «подорожчала» у 2016 р. на \$100 млн [17].

По-друге, навести бодай якийсь порядок з т.зв. «політичними» партіями та іменними блоками. Справжня партія повинна мати якусь ідеологічну основу. Українські ж «партії» різняться одна від одної хіба що рівнем популізму та політичної демагогії. Колись один з діаспоральних журналістів дотепно зазначив, що політична програма ЗЧ ОУН (закордонні частини ОУН) складається з трьох пунктів: «1. Дістати гроші. 2. Дістати гроші. 3. Дістати гроші». В сучасній Україні лише найбільш цнотливі партійні лідери обмежуються трьома аналогічними гаслами. Зазвичай у програмах вітчизняних «політичних» партій таких само пунктів набагато більше. А оскільки сьогодні в Україні гроші є тільки в олігархів, неважко здогадатися, чиї інтереси лобіюють професійні політики. Що ж стосується іменних блоків, то залишити їх можна лише за умови, якщо замінити слово «блок» на «банда».

Проведене «Е-декларування» вищого українського чиновництва і депутатського корпусу повністю підтвердило наші висновки. Економічний аналітик, виконавчий директор Міжнародного фонду Блейзера О. Устенко так прокоментував декларації більше ніж ста тисяч українських чиновників: «Если средний объем сбережений (не активов, а именно денег) на одного декларанта с семьей составляет

около 100 тысяч долларов... то, значит, на руках у 0,2 процента населения... может находиться около 10 миллиардов долларов... Что такое 10 миллиардов долларов? Это... полное покрытие дефицита государственного бюджета страны, прогнозируемого на 2017 год... Это больше, чем половина всей финансовой программы сотрудничества с МВФ» [18].

У громадянській мережі «Опора» підраховали, що тільки 412 народних депутатів та їх родини володіють майже 12 млрд гривень. Як пошуткував один з блогерів, українські депутати самі здатні кредитувати МВФ, а не випрошувати у нього позики [19].

Конче необхідно узгодити виборче законодавство з загальноприйнятими у цивілізованому світі нормами. Розроблений таким чином Виборчий кодекс має бути закріплений конституційним законом, аби влада його не змінювала до кожних виборів. Доцільно зменшити кількість депутатів, обмежити час перебування у вищому законодавчому органі двома строками, ввести відповідний освітній ценз для народних обранців.

У Грузії, перш ніж депутатів допускають до управління державою, вони мають пройти перевірку у нарколога. Ця норма прописана у 132-й статті Виборчого кодексу Грузії. Вважасмо, що, з огляду на поведінку українських нардепів, вони мають ще й освідчуватися у психіатра.

Головним завданням для України сьогодні є подолання корупції. З країни виводяться колосальні кошти. Відбувається сильний тиск на малий і середній бізнес. Проблемою є відсутність у владі державно мислячої еліти, людей, у яких є генеральний план розвитку України. Якщо ми дійсно хочемо остаточно скинути російське ханське ярмо й увійти, нарешті, до цивілізованого світу, держава має повернутися обличчям до народу, а не вичавлювати з нього останні соки.

Повертаючись до основної теми нашої розвідки, зазначимо, що попри всі внутрішні негаразди у 2014 р. відбулася подія світового значення. Україна вирвалася з цупких обіймів північної сусідки й за два наступні роки пройшла точку неповернення. Як висловився вже згадуваний вище Борис Акунін, «Украина и Российская Федерация принципиально разные государства. Потому что РФ продолжает оставаться государством имперского типа, которое хочет расширять

свое влияние, которое, в лучшем случае, желает облагодетельствовать собой соседей и весь мир. А Украина превратилась в то, что называется Nation State, то есть национальное государство, которое живет интересами собственной нации, собственного народа. Получается, не получается – это другой вопрос. Это принципиально иное государство, которое занято само собой и никого вокруг не хочет завоевывать, облагодетельствовать и так далее» [19].

Більшість цивілізованих країн світу впевнено йдуть у майбутнє. Але є й держави, що застигли у часі. Зокрема, Північна Корея міцно застигла в 1950-х роках – у воєнному комунізмі, ідеях «чучхе», диктатурі й голоді. Сучасна ж Росія унікальна тим, що з дивовижною швидкістю мчить у минуле. Це явище не має аналогів у світовій історії. Путінська Росія – це реальна антиутопія, яку не міг уявити навіть Д. Орвел: країна не має ані політики, ані курсу, ані логіки, ані мети. Замість державних інститутів – особиста влада. Замість входження в глобальний світ – ізоляція. Замість розвитку технологій – середньовічні агресії й фактичне оголошення Конституції країни «екстремістським документом».

У своєму останньому виступі на Генеральній Асамблеї ООН як глави держави президент США Б. Обама зазначив, що в 2013 р. в Україні люди вийшли на вулиці не через якийсь заколот з-за кордону, а тому, що їх влада була продажною. Вони вимагали змін, тому що бачили, як живуть народи країн Балтії, Польщі, в більш демократичних, ліберальних й відкритих суспільствах. У світі, який вже покинув епоху імперій, Росія намагається повернути колишню славу силоміць. Якщо вона і далі втручатиметься у справи своїх сусідів, це може бути популярним у самій Росії, може роздмухувати націоналістичну лихоманку якийсь час, але згодом це також загальмує її зростання, а її власні кордони стануть лише більш вразливими [20].

Як це не парадоксально, але, анексувавши Крим і вдершись на Донбас, Путін загнав Росію у таку геополітичну пастку, з якої країна у своєму нинішньому вигляді вийти не зможе. Ані лідери країн ЄС, ані Сполучені Штати не могли і сподіватися, що російський

диктатор дасть їм змогу, врешті-решт, виставити північного монстра з цивілізаційного простору й більш-менш спокійно спостерігати за агонією останньої світової імперії. Звичайно, трагедією є те, що одним з учасників конфлікту є наша країна, але жертви, які несе Україна у «гібридній» війні з Росією, з цивілізаційної точки зору цілком виправдані. Ми є безпосередніми учасниками звільнення однієї шостої території Світу від варварських режимів, які панували на ній понад тисячу років.

Сучасна Росія перетворилася, даруйте за каламбур, у величезну Ліліпутію, в якій, спираючись на «зелених чоловічків», головний ліліпут та його поплічники намагаються перевести годинник світового часу у глибоке середньовіччя. Путін власноруч унеможливив будь-які щирі добросусідські відносини майже з усіма сусідами. Тож Переяславський проект остаточно «канув у Лету», став таким самим анахронізмом, як і гітлерівський «аншлюс» минулого століття.

1. Цит. за: Русский мир – идеологический миф или политическая реальность? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://politrussia.com/society/russkiy-mir-918/>.

2. Див.: Зыгарь Михаил. Вся Кремлевская рать. Краткая истори в современной России / Михаил Зыгарь – М., 2016.

3. Фельштинский Юрий. Третья мировая: Битва за Украину / Юрий Фельштинский, Михаил Станчев. – К., 2015.

4. Див.: Шубин А. В. История Новороссии / А. В. Шубин. – М., 2015. – С. 83.

5. Лібанова Е. Чому саме Донбас став місцем національної трагедії? Пошук неполітизованої відповіді на політичне питання / Е. Лібанова, С. Дмитренко // Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015/ Вип. 5–6 (79–80).

6. Все перестановки во власти в четверг, 28 июля. За один день в России сменилось несколько губернаторов и полиредов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://meduza.io/feature/2016/07/28/vse-perestanovki-vo-vlasti-v-chetverg-28-iyulia>.

7. Смена элит: что стоит за массовыми перестановками во власти [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rbc.ru/politics/28/07/2016/579a16ac9a7947da0cbgceas>.
8. Цит. за: Факты. – 2016. – 17 августа.
9. Цит. за: Факты. – 2016. – 19 августа.
10. Цит. за: Факты. – 2016. – 18 мая.
11. Цит. за: Факты. – 2016. – 14 сентября.
12. Цит. за: Сарнов Бенедикт. – Сталин и писатели. Книга вторая. / Бенедикт Сарнов – М., 2009.
13. Цит. за: Факты. – 2016. – 27 сентября.
14. КП в Украине. – 2016. – 19 сентября.
15. Цит. за: Факты. – 2016. – 22 сентября.
16. Країна. – №37 (340). – 29 вересня. 2016. – С. 25.
17. Див. КП в Украине. – 2016. – 26 сентября.
18. КП в Украине. – 2016. – 28 октября.
19. Факты. – 2016. – 4 ноября.
20. Факты. – 2016. – 22 сентября.